

POKRETNI ALBUM

Vukovar slabo stoji s razglednicama. Kad god bih se ondje zatekao, pa bih zaželio da se nekome javim i da se usput malo pohvalim kako mi je lijepo, uvijek bih se našao u neprilici. Redovito bih postajao svjestan da onim slikama Vukovara koje postoje ne mogu nikome pružiti ni najmaglovitiju predodžbu o tome kakav je to grad. Pa bih onda sjedio nad tim razglednicama i lupao glavu što da počnem.

Jer, činilo bi mi se da na tim slikama nije uhvaćeno ono što je najvažnije: uvijek bi ostajalo još nešto što je ljepše, ili karakterističnije, ili zanimljivije; i redovito bih zapadao u iskušenje da prijatelju pošaljem sve tri razglednice, koliko ih je obično bilo na raspolaganju. Ali, ni to, zapravo, ne bi pomoglo, jer ja nisam bio zadovoljan ni onim što se na te tri slike vidjelo; uvijek mi je izgledalo da fotografija nekako iskrivljuje zbilju i daje pogrešnu predodžbu: glavna ulica činila mi se odviše uskom, Dunav mi je na slikama u boji izgledao odviše plav, svodovi su mi se činili manjim i neuglednijim nego što bi

trebali biti. Gotovo da sam se bojao da ću svoj grad nekako osramotiti ako u svijet pošaljem takvu njegovu sliku.

Zato sam se onda dovijao kako sam najbolje znao: trudio sam se da za razglednicu sročim nekakav dobar tekst, kojim ću dopuniti ono što je slika propustila da prikaže. Umjesto da pošaljem samo srdačne pozdrave, kako se to obično radi, ja bih na uski prostor na poleđini ugurao kakav opis dunavskog krajolika, ispričao kakvu anegdotu, nanizao nekoliko pohvalnih pridjeva, sve u nastojanju da riječima učinim ono što slika nikako nije mogla učiniti.

Jer, s vremenom sam shvatio da nisu krivi ni fotografi ni izdavači tih razglednica: oni su se trudili koliko su mogli, često bi obavili i sasvim pristojan posao, ali sve to nije ništa vrijedilo. Jer, tu se ne radi ni o vještini ni o tehnici, pa čak ni o umjetnosti. Radi se o tome da se Vukovar i ne da dobro i istinito uslikati. Osobito su me u to uvjerile druge razne slike na kojima se pojavljuje moj rodni grad: fotografije, filmovi, video-snimke, pa čak i umjetnička ulja: na svima bez izuzetka uvijek nekako ispadne da nešto ostaje nedorečeno, da je slika iskrivljena, da je Vukovar nešto sasvim drugo nego što ta slika pokazuje.

Povremeno sam pomišljao da je krivnja do mene, da ja o svom gradu toliko znam, da sam za njega toliko vezan te me samo zbilja može zadovoljiti, a sve

mi je drugo manjkavo. Ali onda sam otkrio da tako isto misle i ostali ljudi, Vukovarci i gosti u Vukovaru. Vukovarci će uvijek reći kako slike nisu ni sjena stvarnoga stanja, a gosti će kazati kako su na temelju slika sasvim drugačije zamišljali Vukovar, i kako su bili ugodno iznenađeni kad su vidjeli zbilju.

Tako sam zaključio da je stvar zapravo u tome što Vukovar ima mnogo lica, i sva su važna, sva su njegova, a ujedno su silno različita; zato se uvijek čini kako je nešto bitno ostalo prešućeno. A kad to kažem, onda nemam na umu nikakve simbole ni pjesničke slike, nego mislim sasvim doslovno. Recimo, Vukovar gledan s Dunava izgleda posve drugačije nego Vukovar gledan s Vuke; čak i onda kad se na tim slikama pojavljuju iste građevine, čovjek ne može vjerovati da je to isti krajolik. Isto tako, Stari Vukovar izgleda posve različito od Novoga, premda jedan bez drugoga nikako ne mogu. Gledan s istoka, Vukovar izgleda kao velegrad, gledan sa zapada izgleda kao selendra; gledan s juga doima se kao mjesto na vodi, a gledan sa sjevera kao naselje na brijegu. Ukratko, sa svake točke kruga on je nešto drugo.

Postupno sam postajao svjestan da to ne vrijedi samo za vukovarske vedute, nego da vrijedi i za njegov život. Shvatio sam da Vukovar ima bezbroj lica ne samo u fizičkom, nego isto tako i u društvenom, duhovnom ili povijesnom smislu. Što sam iskusniji bivao i što sam više o Vukovaru znao, to sam veći broj njegovih različitih lica bio kadar vidjeti. To mi je bilo dokaz da je moj rodni grad vrijedan svake pažnje. I počelo mi se čak i sviđati što su njegove razglednice upravo onakve kakve jesu: činilo mi se pravedno da grad s toliko lica i toliko značenja ne bude osobito fotogeničan, ali da se ipak sluti kako iza te skromne slike stoji nešto složeno i važno. Tako sam onda iz Vukovara slao razglednice ne vodeći osobito računa kakve su, pisao sam na njima kitnjaste tekstove i bio miran.

Počeo sam o svemu tome ponovo misliti tek nedavno, onda kad su slike moga rodnog grada stale privlačiti opću pažnju i kad sam shvatio kako su te slike još jedino svjedočanstvo o onome što je u njemu nekada postojalo, jer je Vukovar razrušen. Od njega su ostale samo razglednice i slične snimke, kao jedina garancija budućnosti. Jer, nema sumnje: Vukovar će se jednoga dana obnavljati upravo po tim razglednicama, po fotografijama i filmovima. A ja sam oduvijek držao kako te slike nisu ni sjena onoga što moj rodni grad zapravo jest. Tako sam se zabrinuo: znao sam da Vukovar ne čini Vukovarom ono što se na snimkama vidi, nego ono što je nevidljivo; a upravo se to nevidljivo mora obnoviti, ako se želi da Vukovar ponovo živi. Tako sam neko vrijeme živio u ozbiljnom strahu.

Ali, onda sam pred tim slikama — na izložbama i drugdje — počeo susretati ljude koji poznaju Vukovar. Svi su oni upirali prstom u te slike i nešto tumačili. Slušao sam ih, i čuo nešto što mi je vratilo nadu: nisu govorili o onome što na slikama jest, nego o onome što nije. Objašnjavali su svojim sugovornicima kako se od crkve, koja se na slici vidi, dolazi do Dunava, koji se ne vidi; tumačili su kamo vodi ulica koja je na slici zaklonjena svodovima, kakav je vidik s vodotornja koji je na fotografiji tek nejasna silueta. Radili su nešto slično onome što sam činio ja kad sam tekstom nadopunjavao sliku na razglednici što bih je slao iz Vukovara. Tada sam znao da je sve u redu.

Znao sam da je i ono što je u Vukovaru neizrecivo, što se ne da snimiti, zapravo sačuvano, da je tu negdje, u glavama svih onih koji taj grad poznaju. Oni pamte sva različita lica Vukovara, oni su kadri da ih opišu i da ih ponovo stvore. Kao da je svaki od njih zadužen za po jednu vedutu, za po jednu ulicu i za po jednu perspektivu, oni sve to čuvaju i spremni su da o tome govore. Znao sam, stoga, da se ne moram brinuti, nego da samo moram izabrati onaj vukovarski vidik koji ću ja obnoviti.

Svi mi koji smo ikad hodali vukovarskim ulicama zapravo smo pokretna zbirka razglednica, a sve ono što govorimo — i što ćemo još dugo govoriti — samo je poruka s tih razglednica.